

KONSTATIME DHE REKOMANDIME SISTEMI I DREJTËSISË

KONSTATIMET	REKOMANDIMET
Identifikimi i veprimtarive urgjente nga ana e Këshillit Gjyqësor të Kosovës (KGJK) është bërë sipas praktikave të mira të miratuara në shumë shtete evropiane.	Qasja e miratuar nga KGJK për identifikimin e një numri të veprimtarive specifike të vlerësuar si 'urgjente' por, që në të njëjtën kohë, gjyqtarëve ua lë një shkallë të diskrecionit për përcaktimin e veprimtarive të tjera urgjente është për t'u përgëzuar. EULEX-i i inkurajon gjykatat që ta përdorin këtë diskrecion me maturi dhe në pajtim me standardet për të drejtat e njeriut, në mënyrë që të prioritetizohen aktivitetet të cilat, nëse do të neglizhoheshin, do të shkaktonin dëme të riparueshme, në veçanti ndaj individëve apo grupeve të cenushme.
<p>Sipas së drejtës ndërkombëtare dhe asaj të vendit e cila zbatohet në Kosovë, nuk ekziston ndonjë dispozitë specifike e cila do ta autorizonte gjykatën për ta përjashtuar publikun nga seancat dëgjimore në rast të ndonjë emergjence të shëndetit publik, siç është ndonjë pandemi.</p> <p>Në EULEX nuk ka ardhur asnjë ankesë nga publiku për sa i përket refuzimit të hyrjes nëpër salla të gjykimit gjatë seancave. EULEX-i, po ashtu, nuk ka vërejtur ndonjë problem madhor apo praktikë të përsëritur sa i përket përjashtimit konstant të publikut nga gjykimet.</p> <p>EULEX-i ka vërejtur, gjithashtu, prani të gjerë dhe të papenguar të mediave brenda sallave të gjykimeve në seanca dëgjimore të profilit të lartë dhe në raste të tjera që tërheqin interesimin e publikut.</p> <p>Ka pasur raste kur prania e shtuar e publikut ka rezultuar me salla të tej mbushura ku ishte e pamundur të zbatoheshin protokollet apo masat për ndalimin e përhapjes së COVID-19.</p>	<p>Me qëllim të sigurimit të respektimit të parimit të 'publicitetit', gjykatat duhet të vazhdojnë të sigurojnë objekte të përshtatshme për praninë e publikut të interesuar. Derisa masat për kufizimin e numrit të personave që fizikisht janë të pranishëm në sallë të gjykimit mund të vlerësohen të domosdoshme dhe proporcionale për parandalimin e përhapjes së virusit, është e rëndësishme që këto dispozita të mos interpretohen në atë mënyrë që për të gjitha arsyt praktike të ndalojnë publicitetin e gjykimeve.</p> <p>Kryetarët e gjykatave dhe gjyqtarët duhet të bëjnë aranzhime dhe të bëjnë plane më të mira paraprake për shfrytëzimin sa më të mirë të objekteve të gjykatave dhe sallave të gjykimeve, në veçanti për shmangien e përdorimit të sallave të vogla për gjykime me numër të madh të pjesëmarrësve dhe përdorimit të sallave të mëdha për gjykime me më pak pjesëmarrës.</p> <p>Kryetarët e trupave gjyqes duhet të sigurojnë në mënyrë proaktive që publiku të lejohet të vijojë seanca dëgjimore dhe njëkohësisht të sigurojnë respektimin e distancës fizike dhe të masave mbrojtëse.</p> <p>Nëse paraqitet nevoja për kufizimin e pranisë së publikut nëpër sallat e gjykimit, duke i pasur parasysh kufizimet COVID-19, kryetarët e trupave gjyqes megjithatë duhet të sigurojnë që pjesëtarët e publikut që dëshirojnë të marrin pjesë në seanca dëgjimore në cilësinë private të tyre të mos ndalohen në mënyrë automatike.</p>
<p>Informatat e përgjithshme rreth rregullave që publiku duhet t'i respektojë gjatë qëndrimit brenda objekteve të gjykatave janë dukur të pamjaftueshme, dhe numri i dezinfektuesve të shpërndarë nëpër objektet e gjykatave po ashtu nuk ka qenë i mjaftueshëm.</p> <p>EULEX-i nuk ka vërejtur shpërndarje të maskave apo fletushkave nga personeli i gjykatave për publikun dhe ka vërejtur se një numër i konsiderueshëm i publikut nuk ka vënë maska apo nuk i kanë vënë ato në mënyrën e duhur.</p> <p>EULEX-i nuk ka vërejtur asnjë prej pjesëtarëve të publikut të jetë kërkuar që të nënshkruaj deklaratatën për të konfirmuar se ata nuk kanë pasur kontakt me persona të infektuar.</p> <p>Gjatë seancave, EULEX-i ka vërejtur se disa trupa gjyqes apo gjyqtarë të vetëm janë përpjekur që ta shpërndajnë publikun brenda sallave të gjykimit, për të mundësuar distancimin e sigurt.</p> <p>Në rastet me të pandehur të profilit të lartë, kryetarët e trupave gjyqes janë dukur se kanë ngurruar që t'u kërkojnë të pranishmëve të bartnin maska apo edhe nuk e kanë bërë fare atë kërkesë.</p> <p>Të gjithë të pandehurve në paraburgim u janë siguruar maska gjatë seancave.</p> <p>Fatkeqësisht, edhe anëtarët e trupave gjyqes kanë qenë jokonsistent apo më pak rigoroz për sa i përket mënyrës së bartjes së maskave në gjykata.</p> <p>Moszbatimi i protokolleve bëhet veçanërisht problematik tek rastet me numër të madh të të pandehurve.</p>	<p>Gjyqtarët dhe stafi i gjykatave duhet të kërkojnë dhe të sigurojnë përdorimin e maskave dhe mbajtjen e distancës fizike, në veçanti brenda sallave të gjykimit.</p> <p>Shenjat për masat mbrojtëse duhet të jenë të dukshme dhe dezinfektuesit e duarve të jenë gjithmonë në dispozicion brenda objekteve të gjykatave.</p>
Planifikimi i përdorimit të sallave të gjykimeve po ashtu nuk ka qenë adekuat në shumë gjykata. EULEX-i ka vërejtur procedura me një të pandehur e të cilat ishin organizuar në salla të mëdha, ndërsa raste me nga 15 të pandehur të caktuara nëpër salla më të vogla.	Caktimi i sallave duhet të bëhet sipas numrit të personave që priten të jenë të pranishëm në gjykime (të pandehurit, avokatët, dëshmitarët, palët e dëmtuara, publiku, etj.)
Nuk ka pasur pauza gjatë procedurave për ta mundësuar ajrosjen e sallave të gjykimit dhe as ajrosje të duhur të tyre gjatë seancave.	Sallat e gjykimit duhet të ajrosen shpesh.
Seancat gjyqësore shpesh kanë filluar më vonë nga sa ishin caktuar, çka e ka shtuar kohën që palët dhe publiku e kanë kaluar nëpër objekte të gjykatave.	Stafi i gjykatës duhet t'i informojë palët dhe publikun në mënyrë proaktive për kohën e pritshme të fillimit të seancave dhe të parandalojnë qasjen nëpër zonat e pritjes deri në fillimin e seancave dhe/apo praninë e panevojshme në objektet e gjykatave.
Kodi i Procedurës Penale nuk e autorizon mbajtjen e VTC për seancat për paraburgim, ndonëse Plani i KGJK për Krizën e pandemisë e lejon mbajtjen e VTC në raste urgjente.	Përdorimi i VTC duhet të rregullohet në mënyrën e duhur me ligj;
Gjykatat kryesisht kanë kufizuar përdorimin e seancave online për raste civile, ndërsa ato kanë ngurruar t'i përdorin mjetet për VTC në rastet penale për shkak të mungesës së mjeteve teknologjike si dhe për shkak të shqetësimeve në lidhje me privatësinë apo integritetin e seancave online.	Ndonëse nuk është e parashikuar në mënyrë specifike në KPP, prania e publikut po ashtu mund të sigurohet përmes mjeteve teknologjike. Kjo mund të zbatohet përmes dhënies së vegzës/linkut për video për publikun dhe mediat, apo përmes sigurimit të monitorëve televiziv në hapësira të ndara në salla të gjykimit. Në mungesë të një rregulloreje konkrete për këtë çështje, është e këshillueshme që kjo çështje të rregullohet me ligj.
Nga monitorimi i bërë prej EULEX-it është parë se në shumicën e rasteve kjo dispozitë nuk ka pasur ndikim në rrjedhën e procedurës për shkak të një praktikë gjyqësore të zakonshme: në seancën e parë të gjykimit pas tre muajve të mungesës së aktivitetit, palët mund të dakordohen që të gjitha provat e paraqitura në seancat e mëparshme të konsiderohen si 'të lexuara' duke e përfshirë një përshkrim përkatës në procesverbalin e gjykimit, megjithatë kjo praktikë nuk është në përputhshmëri me ligjin.	Çështja e 'rregullit të tre muajve' duhet të rregullohet urgjentisht me ligj me qëllim të sigurimit të sigurisë juridike. Vlen të theksohet se drafti aktual i KPP parasheh se në vend të tre muajve, do të duhet të kalojnë gjashtë muaj mes dy seancave dëgjimore para rifillimit të gjykimit. Me rëndësi, ai po ashtu e lejon në mënyrë specifike vlerësimin e dëshmvise si të lexuara pas kalimit të këtyre gjashtë muajve çka do të kontribuonte në siguri juridike të shtuar.

KONSTATIME DHE REKOMANDIME SISTEMI KORREKTUES

KONSTATIMET	REKOMANDIMET
<p>Autoritetet e Kosovës qysh herët e panë nevojën për përgatitje për parandalimin e ndonjë shpërthimi të pandemisë nëpër institucionet korrektuese.</p> <p>Shërbimi Korrektues i Kosovës (SHKK) arriti që shpejtë të bëhej furnizuese vetanake duke i prodhuar maskat për nevoja të veta për të gjitha institucionet e SHKK në Qendrën Korrektuese për gra në Lipjan.</p> <p>Vrojtimet e drejtpërdrejta të EULEX-it sa i përket zbatimit të masave parandaluese në institucionet korrektuese kanë treguar për një nivel në përgjithësi të lartë të respektimit.</p> <p>Ka pasur disa raste kur monitoruesit e EULEX-it kanë vërejtur se, kryesisht për shkak të kushteve materiale të këqija, në veçanti nëpër institucione të vjetra, SHKK ka hasur në vështirësi për përmirësimin e kushteve higjienike pavarësisht përpjekjeve shtesë dhe distancimit fizik.</p> <p>Misioni, po ashtu, ka vërejtur se disa nga pjesëtarët e stafit që kanë punuar me të burgosurit nuk kanë bartur maska. Më tej, në disa raste, të burgosurit janë ankuar për zbatimin jorigoroz të masave mbrojtëse sa i përket COVID-19.</p> <p>Deri në fund të marsit 2021, numri i stafit të SHKK të infektuar me COVID-19 që nga shpërthimi i pandemisë në mars 2020 ishte 223, ndërsa numri i të burgosurve të infektuar ishte 46, prej të cilëve katër kanë vdekur.</p> <p>Në përgjithësi, masat parandaluese të zbatuara nga autoritetet e Kosovës duket se kanë shpjerë në një numër relativisht të ulët të infektiveve të regjistruara në mesin e stafit të SHKK-së dhe të burgosurve.</p>	<p>Menaxhmenti i mesëm dhe i lartë i SHKK duhet t'i zbatojnë me rigorozitet masat parandaluese COVID-19 në të gjitha institucionet e SHKK, përfshirë përdorimin e duhur të mbulimit të fytyrës.</p>
<p>EULEX-i ka vërejtur se asnjë prej planeve operacionale apo urdhrave që janë miratuar nuk përmendin bazën juridike mbi të cilën ato janë miratuar dhe nuk i referohen nenit 39 të Udhëzimit Administrativ/Rendi shtëpiak.</p>	<p>Të sigurohet bazë juridike e shëndoshë për kufizimet e të drejtave të burgosurve.</p>
<p>Ndalimi i të gjitha vizitave familjare u bë publike më 12 mars 2020, përmes shpalljeve në faqen e internetit të SHKK në gjuhën shqipe, përmes Facebook (po ashtu vetëm në gjuhën shqipe) dhe përmes intervistave të dhëna nëpër media nga ana e drejtuesve të lartë të SHKK.</p> <p>Publikut nuk i janë dhënë informata në gjuhën serbe çka është në kundërshtim me ligjin e Kosovës.</p>	<p>Të sigurohet shpërndarja e informatave në të gjitha gjuhët zyrtare të Kosovës.</p>
<p>Derisa EULEX-i e pranon se autoritetet kanë bërë vlerësim të vazhdueshëm të situatës me qëllim të heqjes së masave sa më parë që ishte e mundur, Misioni thekson se me qëllim të respektimit të parimit të domosdoshmërisë dhe proporcionalitetit, një qasje specifike për secilin rast veç e veç duke e marrë parasysh situatën specifike në çdo institucion do të kishte qenë më e duhur, në veçanti pas periudhës së parë të mbylljes.</p>	<p>Të aplikohen qasje për secilin rast veç e veç, e cila i merr parasysh kushtet specifike të secilit institucion.</p>
<p>Parimet e domosdoshmërisë dhe proporcionalitetit do të duhej të zbatoheshin në mënyrë edhe më rigorozë në rastet e të burgosurve të mitur, ndërsa autoritetet kanë zgjedhur aplikimin e masave të njëjta edhe për institucionet ku ata janë të vendosur, pavarësisht faktit se të miturit kanë të drejtë për më shumë vizita në pajtim me ligjin.</p> <p>Për të burgosurat me fëmijë nuk janë paraparë aranzhime të posaçme.</p>	<p>Të mundësohen përjashtime dhe aranzhime të posaçme për kategori specifike të të burgosurve si të miturit dhe të burgosurat me fëmijë, si dhe për personat e cenusshëm (personat më të moshuar dhe personat me gjendje shëndetësore paraprake).</p> <p>Të sigurohet që kufizimet, masat dhe urdhrat/planet operacionale t'i kenë parasysh aspektet gjinore dhe t'i përfshijnë aspektet gjinore</p>
<p>Pezullimi i privilegjit të të burgosurve për të punuar jashtë institucioneve korrektuese ishte masa e duhur për t'u ndërmarrë nga SHKK, meqë duhej marrë parasysh mbrojtja e përgjithshme e shëndetit dhe jetës së të gjithë të burgosurve dhe stafit në Qendrën korrektuese në Smrekonicë.</p>	<p>Të rikthehet privilegji i të burgosurve që të punojnë jashtë institucioneve korrektuese sa më parë që kjo të jetë e sigurt.</p>
<p>Mekanizmi nacional parandalues i ka ndërprerë të gjitha vizitat në terren në institucionet korrektuese dhe në institucionet e tjera që i inspektojnë me qëllim të minimizimit të rrezikut të përhapjes së infektiveve me COVID-19 në mesin e muajit mars 2020 dhe i rifilloi vizitat e tyre ad-hoc nëpër institucionet korrektuese në shtator 2020.</p>	<p>Avokati i Popullit duhet të vazhdojë të shfrytëzojë të drejtën e tij për kryerjen e vizitave në institucionet e SHKK kurdo që një gjë e tillë të jetë e sigurt, me qëllim të ushtrimit të funksioneve të tij themelore për parandalimin e torturës dhe keqtrajtimit të tjera në institucionet korrektuese.</p>
<p>Qasje fizike e avokatëve në të gjitha institucionet korrektuese të Kosovës është ndaluar nga 12 mars deri 20 maj 2020. Kjo qasje është pezulluar prapë prej datës 21 tetor 2020, me përjashtim të avokatëve mbrojtës të rasteve gjykimet e të cilave mbaheshin.</p> <p>Përfaqësuesit e Shoqatës së Avokatëve të Kosovës kanë ngritur shqetësimet për sa i përket qasjes së penguar të avokatëve mbrojtës tek klientët e tyre të burgosur, në veçanti në rastet urgjente, si seancat për caktimin e paraburgimit, kur janë nevojitur veprime juridike dhe konsultime ligjore të menjëhershme.</p> <p>Avokatët po ashtu kanë ngritur shqetësimet për kontrollet trupore të zgjeruara të avokatëve në institucionet korrektuese, edhe gjatë periudhës së pandemisë, çka ka shkakuar vonesa dhe e ka kufizuar kohën që ata do ta kalonin me klientët e tyre në institucionet e burgjeve.</p>	<p>Të bëhet një shqyrtim i asaj se si të drejtat e të pandehurit/personit të privuar nga liria për të komunikuar me avokatin mbrojtës gojarisht apo me shkrim në kushte që garantojnë konfidencialitetin mund të respektohen dhe të mbrohen pa pengesë, në lidhje me pengesat e shtuara nga pandemia.</p> <p>Të bëhen konsultime me ekspertë juridik dhe organe zyrtare përkatëse para zbatimit të çfarëdo mase që mund t'i kufizojë këto të drejta.</p>
<p>Korniza juridike nuk e mundëson shtyrjen, pezullimin apo ndërprerjen e dënimeve për shkak të arsyeve të ndërlikdhura me pandeminë.</p> <p>Numri i të burgosurve është ulur për 20,3% nga data 12 mars, kur SHKK filloi zbatimin e masave kufizuese, deri në fund të dhjetorit 2020, ku numri i përgjithshëm në burgje shkoi nga 1755 në 1398 (1014 të dënuar dhe 384 të paraburgosur). Vonesat në seancat dëgjimore dhe në shqiptimin e dënimeve nëpër gjykime mund të jetë një shpjegim për zvogëlimin e numrit të të burgosurve.</p>	<p>Autoritetet duhet ta shqyrtojnë miratimin e legjislacionit që e mundëson, kur kjo gjë është e sigurt, shtyrjen, pezullimin apo ndërprerjen e dënimeve për arsye të ndërlikdhura me pandeminë, në veçanti për grupet e cenushme siç janë të miturit dhe individët e rrezikuar nga zhvillimi i simptomave të rënda të COVID-19.</p>